

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 011282
שם התלמיד/ה: _____

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

לפניכם שני מאמרים. קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.
קראו את המאמרים 1–2 שבנספח המצורף, וענו על השאלות בפרקים שלפניכם.
הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.
ענו על כל השאלות 1–11.

1. (8 נקודות)

א. במאמר 1 הכותבת מפריכה טענה רווחת.
ציינו מהי הטענה הרווחת.

ב. על פי שורות 1–8 במאמר 1, כתבו את הנימוק לטענה הרווחת.

2. (6 נקודות)

על פי מאמר 1, הסבירו מדוע לא התממשו הציפיות של העולות בעלייה השנייה והשלישית.

3. (4 נקודות)

על פי שורות 39–46 במאמר 1, הקיפו את המשפט שהנאמר בו נכון.
(1) עבודות כגון בישול וכביסה נחשבו לעבודות יצרניות.
(2) מתן שירותים לחברי הקבוצה נחשב לעבודה בעלת ערך רב יותר מעבודה יצרנית.
(3) עבודה יצרנית – ערכה היה נמוך בעיני החלוצים.
(4) תרומתן של עבודות הבית, כמו בישול וכביסה, לבניין הארץ נחשבה לתרומה עקיפה.

4. (12 נקודות)

א. על פי מאמר 2, תארו את הפער בין החוק ובין המציאות.
ב. על פי מאמר 2, ציינו שתי סיבות לפער הזה.

5. (6 נקודות)

לעיתים כורח המציאות הוא הגורם לשינוי.
על פי מאמר 2, הדגימו טענה זו בנוגע למעמד האישה בישראל.

6. (6 נקודות)

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2013 איישו הנשים את רוב המקצועות המוגדרים "נשיים מסורתיים".

על פי מאמר 1 ועל פי מאמר 2, האם תיאור זה משקף מצב דומה בתקופות אחרות בארץ? הביאו ציטוט ממאמר 1 וציטוט ממאמר 2 לביסוס תשובתכם.

7. (6 נקודות)

כותבי המאמרים, דפנה יזרעאלי (מאמר 1) ועוז אלמוג (מאמר 2), מסתמכים על הוכחות כדי לבסס את טענותיהם.

ציינו מה הן ההוכחות שבכל אחד מן המאמרים.

מאמר 1: _____

מאמר 2: _____

8. (3 נקודות)

לפניכם משפט ממאמר 1, ובו מילה מודגשת.

"שוויון הנשים בהם היה לכאורה מובן מאליה" (שורות 10–11).

מהי משמעות המילה לכאורה במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) הלכה למעשה

(2) למראית עין

(3) מעל לכל ספק

(4) באופן מפתיע

9. (3 נקודות)

לפניכם משפט ממאמר 1, ובו מילה מודגשת.

"כל המתואר כאן מערער את המיתוס על השוויון בין המינים" (שורה 57).

מהי משמעות המילה מיתוס במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) מוסר השכל

(2) עלילה

(3) סוגיה

(4) אמונה רווחת

10. (3 נקודות)

לפניכם משפט ממאמר 2, ובו מילה מודגשת.

"ב-1980 חתמה ישראל על האמנה הבין-לאומית בדבר 'ביעור כל צורות האפליה נגד נשים' " (שורות 36–37).

מהי משמעות המילה ביעור במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) ספירת

(2) שינוי

(3) חיסול

(4) ריכוז

11. (3 נקודות)

לפניכם משפט ממאמר 2, ובו מילה מודגשת.

"מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה" (שורה 40).

מהי משמעות המילה מחמת במשפט זה? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) בשל

(2) על אף

(3) בניגוד ל

(4) על פי

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

בחרו באחד מן הנושאים 12–13, וכתבו עליו מאמר בהיקף של כ-300 מילים לפי ההוראות. תוכלו לכתוב טיוטה בעמודים 9–10.

12. (40 נקודות)

בעת האחרונה בוחנים בצה"ל אפשרות לשלב נשים בתפקידי לוחמה ביחידות המובחרות. כתבו מאמר טיעון, ובו הביעו את דעתכם על אפשרות זו. נמקו את דבריכם ובססו אותם.

13. (40 נקודות)

התנועה "יום שני ללא בשר" מנסה לעודד הימנעות מאכילת בשר יום אחד בשבוע, כלומר לעבור לתפריט צמחוני ביום זה. כתבו מאמר טיעון, ובו הביעו את דעתכם על יוזמה זו. נמקו את דבריכם ובססו אותם.

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

תנועת הפועלות בארץ־ישראל מראשיתה עד 1927

דפנה יזרעאלי

שנות העלייה השנייה (1904–1914) והעלייה השלישית (1919–1923) היו תקופות שעיצבו את החברה היהודית בארץ־ישראל, והן היו מכריעות גם מבחינת מעמדן של הנשים בחברה. בתקופה זו צומצמו רבים מן המכשולים שהפריעו לעצב מחדש את תפקידי שני המינים. רוב העולים היו צעירים, רווקים, והמגבלות והחובות הקושרות נשים לתפקידים ביתיים ולתחומי פעילות מסוימים לא חלו עליהם, ונוצרה הזדמנות להגדיר מחדש את התפקידים המסורתיים ואת היחסים בין גברים לנשים. משום כך מקובל לחשוב שבתקופת העלייה השנייה הושג שוויון בין המינים, וכי בתקופה זו מילאו הנשים תפקיד חשוב, אולם הנחות אלה מעולם לא נבדקו במחקר שיטתי.

10 הארגונים של תנועת העבודה הציונית, שאליהם השתייכו רבים מן העולים טרם עלייתם ארצה, הכריזו על אידאולוגיה של שוויון. שוויון הנשים בהם היה לכאורה מובן מאליה, והתבטא בשילוב שני המינים בקבוצות ובפעילויות של ארגונים אלה. שילוב הנשים בתנועת העבודה הציונית לפני העלייה לארץ יצר אצלן ציפיות לשוויון במעמדן, וציפיות אלה הן שגרמו אחר כך לאכזבתן מן המציאות שנתקלו בה בארץ־ישראל.

15 בבואן ארצה סברו הנשים החלוצות שעליהן להשפיע על החברה כולה, כמו הגברים, ושפעילותן צריכה להתרחב מעבר לגבולות הבית והמשפחה. הן רצו להיות שותפות מלאות בחיי החברה ולא ציפו שיהיה עליהן להיאבק על מקומן ועל מעמדן.

הבעיה הבוערת ביותר שעמדה בפני העולים החדשים בעלי האידאולוגיה הציונית־סוציאליסטית עם בואם לארץ־ישראל הייתה בעיית התעסוקה. לשווא הם התדפקו על דלתות בתי האיכרים המבוססים, אנשי העלייה הראשונה, אך אלה לא גילו אהדה לתביעה של החלוצים להחליף את כוח העבודה הערבי המנוסה בעבודה של יהודים. החלוצות נתקלו במכשולים קשים עוד יותר מן המכשולים שניצבו בפני הגברים; האיכרים ראו בדרישתן לעבוד ב"עבודות של גברים" דרישה "בלתי טבעית".

במרוצת הזמן גיבשו אנשי העלייה השנייה צורה חדשה של חיים משותפים – הקבוצה⁽¹⁾, אולם הנשים בקבוצות נשלחו אוטומטית לעבודה במטבח ובמכבסה. על עמדתם של הגברים בעניין זה כותבת תחיה ליברזון, מן החלוצות הפעילות:

רבים חשבו שהעלמה האידאליסטית הבאה לארץ־ישראל – תפקידה לשרת אותם [...] כמוזרה הייתה נראית העלמה שהעזה לפקפק בהנחה זו.

התפקידים שהנשים קיוו למלא נמנעו מהן. החרישה והעמסת היבול נחשבו לעבודות קשות מדי לנשים, ואפילו מזיקות להן. על הימים הראשונים בעמק הירדן מספרת עליזה שידלובסקי מקבוצת כינרת:

ששת השבועות הראשונים להיותי בארץ עבדתי בדגניה. באיזה רטט עקבתי אחרי יציאתם של החברים לעבודה ושובם הביתה. בהערצה הקשבתי בנוקבם בשם כלי עבודה ומיני דגן שונים. [...] הנפש נמשכה לבוא במגע עם הקרקע, לעבוד את האדמה. וזה לא ניתן לי, ואף לא לאחרות.

35 | הנשים לא זכו בדרך כלל להדרכה מאגרונומים⁽²⁾ מקצועיים בארץ-ישראל, ולעומת זאת הגברים קיבלו הדרכה זו. עקב כך גדל עוד יותר הפער בין המינים. גם בגלל שיקולים כלכליים נשמרה חלוקת העבודה המסורתית בין המינים; החלוצים חששו כי השתתפותן של הנשים בחקלאות תגרום לגירעון, משום שהם החשיבו את הנשים ליצרניות פחות.

40 | אף על פי שעבודות הבית כגון בישול וכביסה היו כרוכות במאמץ פיזי רב, ערכן היה פחות בעיני החלוצים, אשר קבעו סולם ערכים לתחומי העבודות של הקבוצה. "עבודה יצרנית", כלומר עבודה שהפיקה מוצרים בני שיווק, נחשבה לבעלת ערך רב יותר מעבודה לא יצרנית, כמו מתן שירותים לחברי הקבוצה. הטבחית בקבוצה נחשבה לחלוצה בדרגה נמוכה יותר מן החקלאי, מאחר שתומתה לבניין הארץ הייתה עקיפה. היא שירתה את החלוץ, והחלוץ בנה את הארץ. אחת התוצאות הלא מכוונות של 45 | האידאולוגיה החלוצית | ושל מסגרות החברה החדשות הייתה שהן הועידו לנשים רק תפקידים משניים בחברה החדשה.

לנשים לא היה מעמד רשמי בקבוצה, הן לא השתתפו בהכרעות וזכו ליחס מפלה מצד חברי הקבוצה. באותן שנים ראשונות לא הוענקה לנשים חברות מלאה בקבוצה. ההנחה הייתה שהקבוצה מורכבת 50 | מחברים גברים בלבד, והנשים הספורות אינן אלא שכירות | העובדות בתחום משק הבית. יותר מכול התרגזו הנשים על יחסם של הגברים, שהיה בעיניהן משפיל. לטענתן, הגברים אינם מתחשבים בהן ולועגים לרצונן העז להיות שותפות שוות בבניין הארץ, ומספרת על כך שרה מלכין: 55 | אבל אנחנו הצעירות לא עם מכשולים נפגשנו בעבודתנו, אלא עם יחס של ביטול | ואדישות לכל שאיפתנו. רצינו, יחד עם חברינו [...], לעבוד עבודה אחת, אך מן הצעד הראשון פגשנו לעג ועלבון. כל המתואר כאן מערער את המיתוס על השוויון בין המינים שהושג בימי העלייה השנייה והשלישית. נראה שהרעיונות המהפכניים של החלוצים לא יושמו בהגדרה של תפקידי המינים.

(1) הקבוצה – צורת התיישבות שיתופית שנוסדה בתקופת העלייה השנייה והתפתחה בעלייה השלישית. מן הקבוצה התפתח הקיבוץ.

(2) אגרונום – מוסמך למדעי החקלאות.

מעובד על פי חלקים ממאמרה של יזרעאלי, ד' (תמוז תשמ"ד – יולי 1984). תנועת הפועלות בארץ-ישראל מראשיתה עד 1927. קתדרה, 32, עמ' 109–140; במאמר המקורי דנה הכותבת גם בהקמתה של תנועת הפועלות ובחירתה להשגת שוויון בין המינים.

מאמר 2

ושוב עקרת בית

עוז אלמוג

במדינת ישראל כידוע אין חוקה כתובה, אך אפשר למצוא הצהרות בנוגע להסכמה כללית על שוויון הזכויות בין גברים לנשים בכמה מסמכים רשמיים מטעם מוסדות השלטון.

המסמך החשוב הראשון שנוגע למעמד האישה בחברה הוא מגילת העצמאות, ובה נכתב כי מדינת ישראל "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין". גם בקווי היסוד של הממשלה הראשונה, משנת 1949, נכתב על שוויון הנשים: "יְקוּיִם שוויין מלא וגמור של האישה – שוויון בזכויות ובחובות, בחיי המדינה, החברה והמשק ובכל מערכת החוקים".

ב-1951 חוקקה הכנסת את "חוק שיווי זכויות האישה", שנועד לעגן את המעמד של האישה בחוק. התפיסה שהאישה היא אדם שווה זכויות, ולא עוד בת חסות של בעלה ושל מעסיקה, קיבלה תוקף בשורה של חוקים נוספים שנחקקו בשנות החמישים והשישים. כל החוקים האלה אוסרים להפלות נשים בקבלה לעבודה ובקבלת תגמולים בעד עבודה שווה. למרבה הצער, ברוב הארגונים והמוסדות החוקים הללו עדיין אינם מיושמים.

אולם למעט החוקים האלה, בשנות החמישים והשישים לא השתפר מעמד הנשים בישראל מבחינה מעשית, ובמובנים מסוימים הוא אף הורע. מאות אלפי העולים שהגיעו ארצה בגלי העלייה בשנים אלה היו ברובם בעלי השקפה ואורח חיים מסורתיים, ומבחינתם השוויון בין המינים היה לא רק נושא רחוק ושולי, אלא אף מנוגד לרוח ההלכה היהודית ולמורשת התרבותית שעל ברכיהן גדלו. למעשה, בתנאים הקשים של הקליטה הראשונית בארץ, חלוקת העבודה בין נשים לגברים הייתה כמעט בלתי נמנעת – האישה טיפלה בילדים והגבר יצא לעבודה.

חלוקת התפקידים הזאת בין הבעל לאישה הייתה אופיינית לא רק למדינת ישראל; באותה תקופה קיבלו רוב הנשים בעולם בהבנה את תפקיד האם ועקרת הבית, ונשים שעבדו מחוץ לביתן עשו זאת בדרך כלל במשרה חלקית או במקצועות "הצווארון הוורוד" (מורות, אחיות) ו"הצווארון הכחול" (עוזרות בית, מבשלות, מטפלות, פועלות).

בשנות השישים של המאה העשרים החלה התנועה הפמיניסטית⁽¹⁾ לצבור תנופה בארצות המערב, והביאה לשינויים במעמדה החוקי של האישה. אחת התופעות הבולטות במהפכת הנשים בעולם המערבי היא כניסתן של הנשים לשוק העבודה. בישראל החל תהליך זה אחרי מלחמת ששת הימים, והוא הואץ אחרי מלחמת יום הכיפורים. המחסור החמור שנוצר בכוח העבודה בארץ לאחר מלחמת יום הכיפורים והעלייה ברמת החיים הצריכו כוח עבודה רב, והחיזוק הגיע מן הנשים. הגידול במספר הנשים העובדות היה בייחוד בשירות המדינה, בעיקר במקצועות המוגדרים עיסוקים נשיים "מסורתיים": מקצועות "הצווארון הוורוד", מקצועות הפקידות (מזכירות, מנהלות חשבונות ועוד) ומקצועות העזר (עובדות ניקיון, מטבח ומכבסה, מוכרות). הנשים עסקו בעיקר במקצועות אלה, כיוון שנדרש בהם מספר מצומצם של שעות עבודה ומפני שהם היו מוכרים להן מתפקידיהן במשפחה. אחרי 1975 הוסיף שיעור השתתפות הנשים בכוח העבודה לעלות בקצב מהיר.

ב-1980 חתמה ישראל על האמנה הבין-לאומית בדבר "ביעור כל צורות האפליה נגד נשים". בעקבות החתימה על האמנה הזאת נחקק חוק "הזדמנות שווה בתעסוקה – תשמ"א", שהועבר בכנסת ב-1981. החוק הרחיב את האחריות הפלילית לאפליית נשים בעבודה בקובעו כי "לא יסרב הזקוק לעובד לקבל אדם לעבודה או לשולחו להכשרה מקצועית שהיא תנאי לקבלתו לעבודה, מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה". אבל גם חוק זה לא הגן לגמרי מפני אפליה בקבלת עובדים לעבודה, בעיקר משום שנשים מופלות עוד בשלב הזימון לראיון העבודה, שכן החוק אינו אוסר מפורשות על המעסיקים להעדיף גברים על נשים בזימון מועמדים לראיון עבודה. יתרה מזו, גם אחרי חקיקת החוק רק נשים מעטות מימשו את זכותן לתבוע מעסיקים בגין אפליה.

(1) התנועה הפמיניסטית – תנועה חברתית הנאבקת למימוש תפיסת עולם שעל פיה יש להיאבק בדיכוי נשים ובאפלייתן ולהביא לשוויון של הנשים בחברה.

מעובד על פי אלמוג, ע' (תשס"ד 2004). פְּרֻדָּה משרוליק – שינוי ערכים באליטה הישראלית, חלק ב, עמ' 871–885.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon